

Warszawa, dnia 5 sierpnia 2020 r.

KMP.570.3.2020.KK

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z wizytacji Pomieszczenia dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych
w celu wytrzeźwienia Komendy Stołecznej Policji w Warszawie dot. realizacji zaleceń
SPT i CPT
(wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania* (dalej jako: OPCAT), przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 4 marca 2020 r. do Pomieszczenia dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia Komendy Stołecznej Policji w Warszawie (dalej jako: PdOZ, Izba lub placówka), udali się przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej jako: KMPT lub Krajowy Mechanizm): Klaudia Kamińska (prawnik), Przemysław Kazimirski (Dyrektor Zespołu, prawnik) oraz Rafał Kulas (prawnik).

Celem wizytacji było sprawdzenie realizacji zaleceń wynikających z Raportu Europejskiego Komitetu do spraw Zapobiegania Torturom oraz Niehumanitarnemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)¹ oraz z Raportu Podkomitetu ONZ ds. Zapobiegania Torturom oraz innemu Okrutnemu, Niehumanitarnemu, Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (SPT)².

¹ Raport z wizyty w Polsce, 25 lipiec 2018 r., CPT/Inf (2018) 39.

² Raport z wizyty w Polsce, 21 styczeń 2020 r., CAT/OP/POL/ROSP/1.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji na temat funkcjonowania PdOZ przedstawionej przez asp. szt. Jacka Polaka – pełniącego obowiązki Koordynatora Zespołu I Wydziału Konwojowego,
- oglądzie pomieszczeń Izby, w tym sprawdzeniu stanu wyposażenia pokoi dla zatrzymanych,
- zapoznaniu się z dokumentacją PdOZ, w tym: wybranymi protokołami zatrzymań, książką przebiegu służby,
- indywidualnych rozmowach z funkcjonariuszami pełniącymi służbę w PdOZ,
- indywidualnych rozmowach z zatrzymanymi obecnymi w czasie wizyty.

W trakcie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną.

Po zakończeniu wizytacji poddano analizie dokumentację związaną z funkcjonowaniem Izby.

W niniejszym raporcie przedstawiono stopień realizacji zaleceń CPT odnoszących się do jednostek policyjnych, które zostały przedstawione polskim władzom w sprawozdaniu z wizyty w Polsce w 2017 r. Raport uwzględnia również ocenę realizacji zaleceń SPT przedstawionych w raporcie z wizyty w Polsce w 2018 r.

Raport zawiera też zalecenia, które zgodnie z art. 19 pkt. b) OPCAT mają na celu poprawę traktowania oraz warunków osób pozbawionych wolności i zapobieganie torturom oraz innemu okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu.

Informacje zebrane przez KMPT podczas niniejszej wizytacji posłużą do przygotowania raportu tematycznego, obrazującego stopień realizacji zaleceń CPT i SPT przez polskie władze.

2. Ograniczenia w realizacji mandatu KMPT

Delegacja KMPT nie mogła w pełni zrealizować swoich uprawnień wynikających z OPCAT i ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich³.

Osoby wizytujące przybyły na teren Komendy Stołecznej Policji w Warszawie o godzinie 10.15. Na teren PdOZ, KMPT wszedł dopiero o 10.50. Sytuacja ta spowodowana była kwestiami organizacyjnymi, gdyż konieczne było uzyskanie zgody Naczelnika Wydziału Konwojowego. W międzyczasie między przybyciem delegacji do jednostki a umożliwieniem wejścia do PdOZ, dwie osoby zatrzymane w Izbie zostały zwolnione. Tym samym uniemożliwiono KMPT przeprowadzenie rozmów z tymi osobami, poznanie ich opinii

³ Tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r. poz. 627.

o sposobie ich traktowania przez funkcjonariuszy i dostępu do podstawowych praw i gwarancji antytorturowych, co mogło rzutować na jakość monitoringu placówki. Zaznaczyć należy, że już po wpuszczeniu na teren PdOZ atmosfera była dobra, umożliwiono realizację wszystkich czynności, zgodnie z OPCAT, a funkcjonariusze wykazywali się profesjonalizmem i wysoką kulturą osobistą.

Zgodnie z postanowieniami OPCAT, KMPT ma nieograniczony dostęp do wszystkich miejsc zatrzymań w rozumieniu Protokołu fakultatywnego, w tym jednostek Policji⁴. KMPT ma również dostęp do wszystkich informacji dotyczących traktowania tych osób, jak również warunków ich zatrzymania, w tym akt postępowania przygotowawczych⁵.

Zaznaczyć należy, że **umożliwienie dostępu do miejsc zatrzymań powinno mieć charakter niezwłoczny**. KMPT widzi zatem potrzebę wdrożenia działań, które wyeliminują opisany problem.

3. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. pracownik placówki, osoba zatrzymana) lub organizacja, która przekazała KMPT informację nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej.

Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że żadna władza lub funkcjonariusz nie nakáže, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.

4. Charakterystyka PdOZ

PdOZ przeznaczone jest dla kobiet i mężczyzn zatrzymanych w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia.

Pomieszczenie posiada 21 miejsc (8 pomieszczeń). W roku 2019 w pomieszczeniu zostało umieszczonych 2316 osób, natomiast w 2020 r. do dnia 4 marca 398 osób.

⁴ Zob. art. 4, 19 i 20 OPCAT i art. 1 ust. 4 z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

⁵ Zob. art. 20 pkt. b) OPCAT.

5. Stan realizacji zaleceń CPT i SPT

5.1 Traktowanie osób zatrzymanych przez Policję

CPT wezwał polskie władze do kontynuowania wysiłków na rzecz zwalczania złego traktowania przez Policję. Jak wskazał CPT w swoim raporcie, funkcjonariuszom Policji w całym kraju winno się przypomnieć, że wszystkie formy niewłaściwego traktowania osób pozbawionych wolności (w tym słowna obraza) są niezgodne z prawem i będą odpowiednio karane.

CPT wskazał także, że należy przypomnieć funkcjonariuszom Policji, że jeśli chodzi o użycie siły, należy używać jej tylko tyle, ile jest wyraźnie konieczne do przeprowadzenia zatrzymania, a po zatrzymaniu i obezwładnieniu zatrzymanych osób, nie ma uzasadnienia dla bicia zatrzymanych. Dodatkowo, funkcjonariusze muszą zostać przeszkoleni w zakresie zapobiegania i minimalizowania użycia przemocy w kontekście zatrzymania. W przypadkach, gdy zastosowanie siły jest niezbędne, powinni oni być w stanie stosować techniki profesjonalne, które ograniczają w jak najszerszym możliwym stopniu ryzyko wyrządzenia szkody osobom, które mają być zatrzymane⁶.

SPT przypomniał natomiast, że każdy rodzaj przemocy wobec osób pozbawionych wolności musi być surowo zabroniony, ponieważ stanowi formę złego traktowania. Zarzuty powinny prowadzić do wszczęcia niezwłocznego i bezstronnego dochodzenia przez niezależny organ krajowy, a tam, gdzie istnieją wystarczające podstawy, osoby odpowiedzialne powinny być ścigane i odpowiednio sankcjonowane⁷.

Państwo-Strona powinno wprowadzić obowiązkowe zapisywanie wywiadów audio i wideo w związku z dochodzeniami kryminalnymi jako podstawową gwarancję i jako część swoich wysiłków na rzecz zapobiegania torturom i złemu traktowaniu, a także w celu ochrony personelu organów ścigania przed bezpodstawnymi zarzutami. Nagrania powinny być przechowywane w scentralizowanych, bezpiecznych obiektach przez okres wystarczający do wykorzystania ich jako dowodów i powinny być udostępnione śledczym, zatrzymanym i prawnikom na żądanie. Jeśli to możliwe, zaleca się korzystanie z kamer⁸.

⁶ Zob. § 21 raportu CPT.

⁷ Zob. § 46 raportu SPT.

⁸ Zob. § 47 raportu SPT.

Stan realizacji

KMPT w trakcie wizytacji nie odebrał żadnych sygnałów świadczących o tym, że funkcjonariusze Policji niewłaściwie traktują osoby zatrzymane w PdOZ. Zaznaczyć należy również, że w okresie 1.01.2019 - 4.03.2020 nie były prowadzone postępowania dyscyplinarne, nie odnotowano zawiadomień o przestępstwie oraz nie wszczynano postępowań sądowych przeciwko funkcjonariuszom pełniącym służbę w PdOZ Wydziału Konwojowego KSP.

Celem wizytacji KMPT było sprawdzenie Pomieszczenia dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia Komendy Stołecznej Policji w Warszawie. Krajowy Mechanizm nie wizytował zatem całej Komendy. Jednakże z uzyskanych informacji wynika, że pokoje służbowe funkcjonariuszy, w których prowadzone są przesłuchania i rozpytania co do zasady nie są monitorowane. W zakresie rejestracji dźwięku i obrazu podczas przesłuchań Komenda Stołeczna Policji wskazała, iż czynność ta ma miejsce w granicach obowiązujących przepisów praw, a w tym zakresie określonym w art. 147 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku kodeksu postępowania karnego⁹, po indywidualnej ocenie ryzyka, jak również możliwości technicznych.

W ocenie KMPT rejestracja audio-wideo przesłuchań policyjnych stanowi ważną, dodatkową ochronę przed złym traktowaniem przesłuchiwanym osobom. Brak rejestracji obrazu i dźwięku, w połączeniu z nieobecnością podczas czynności niezależnej od Policji osoby trzeciej (np. obrońcy) stwarza wysokie ryzyko zaistnienia tortur i innych form złego traktowania (w tym przemocy psychicznej lub nacisku psychologicznego).

KMPT każdorazowo zaleca rejestrację audio-wideo przesłuchań oraz przeszkolenie funkcjonariuszy pionu dochodzeniowo-śledczego w zakresie obsługi technicznej urządzeń do nagrywania i sposobu zabezpieczania nagrania na potrzeby dalszego postępowania karnego.

Biorąc powyższe na uwadze, KMPT uznaje, że **w zakresie konieczności rejestracji przesłuchań zalecenie SPT nie zostało zrealizowane.**

W roku 2019 funkcjonariusze Wydziału Konwojowego KSP pełniący służbę w PdOZ brali udział w szkoleniach z zakresu: „Metod i form pełnienia służby w pomieszczeniach prawnej izolacji”, „Jak radzić sobie ze złością - elementy treningu kontroli złości”, „Przestrzeganie praw i wolności człowieka - przeciwdziałanie stosowania tortur oraz równego traktowania - ksenofobia, rasizm, stereotypy, dyskryminacja i uprzedzenia”.

⁹ tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r., poz. 30.

Wyżej wymieniony zakres szkoleń powinien zostać uzupełniony o zalecane przez CPT zapobieganie i minimalizowanie użycia przemocy w kontekście zatrzymania.

KMPT zatem uznaje, że zalecenie zostało zrealizowane częściowo. Funkcjonariusze mieli wprawdzie szkolenia z zakresu praw człowieka i jak radzić sobie ze złością, jednak brakowało szkoleń dot. minimalizowania przemocy.

5.2 Zapewnienie osobie zatrzymanej prawa do poinformowania osoby trzeciej o fakcie zatrzymania

CPT wezwał polskie władze do podjęcia skutecznych kroków celem zapewnienia, że osoby pozbawione wolności przez Policję w sposób systemowy otrzymują prawo do poinformowania bliskiego krewnego lub innej osoby trzeciej o ich sytuacji, od samego początku pozbawienia wolności (tzn. od momentu, w którym mają obowiązek pozostać pod kontrolą Policji). Realizację tego prawa należy zawsze udokumentować na piśmie, z oznaczeniem dokładnego czasu zawiadomienia oraz danych osoby zawiadomionej.

Dalej, Komitet przypomniał zalecenie dotyczące podjęcia kroków w celu zapewnienia by osoby zatrzymane otrzymywały informacje o tym, czy wiadomość o ich zatrzymaniu udało się przekazać bliskim krewnym lub innym osobom¹⁰.

Delegacja SPT zauważyła, że osoby zatrzymane przez Policję nie mają prawa do bezpośredniego kontaktu z wybraną osobą w celu poinformowania ich o zatrzymaniu. Niektórzy zatrzymani, którzy prosili funkcjonariusza o powiadomienie rodziny w ich imieniu, nie otrzymali informacji zwrotnej, czy prośba została zrealizowana.

Podkomitet zaleca, aby wszystkie osoby pozbawione wolności miały prawo niezwłocznego poinformowania członka rodziny lub innej osoby o fakcie zatrzymania oraz otrzymania informacji zwrotnej na ten temat¹¹.

Stan realizacji

Delegacja KMPT ustaliła, że powyższe prawo jest respektowane w praktyce. Uprawnienie to jest jednak realizowane wyłącznie przez funkcjonariuszy Policji, niezależnie od powodu zatrzymania i charakteru czynu zabronionego, o którego popełnienie jest podejrzewana zatrzymana osoba. KMPT nie odebrał jednakże sygnałów świadczących o tym, że funkcjonariusze nie przekazują zatrzymanym informacji zwrotnej

¹⁰ Zob. § 24 raportu CPT.

¹¹ Zob. § 57 raportu SPT.

KMPT zaleca umożliwienie osobom zatrzymanym samodzielne powiadomienie wybranej osoby o fakcie zatrzymania i miejscu przetrzymywania, a tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, realizację tego prawa za pośrednictwem funkcjonariusza Policji.

Biorąc pod uwagę powyższe, KMPT stwierdza, że **zalecenie zrealizowane zostało w sposób częściowy.**

5.3 Prawo do informacji

CPT zalecił, by polskie władze podjęły kroki w celu zapewnienia, by wszystkie osoby zatrzymane przez Policję były w pełni informowane o przysługujących im fundamentalnych prawach od samego początku pozbawienia wolności (czyli od chwili, gdy nakazuje się im pozostanie w jednostce Policji). Powinno to następować przez zapewnienie jasnej, ustnej informacji udzielanej w chwili zatrzymania, która przy najbliższej sposobności (tj. przy pierwszym przyjęciu w jednostce Policji) powinna zostać uzupełniona o pisemną informację o prawach przysługujących osobom zatrzymanym. Osoby zatrzymane powinny być prośzone o podpisanie oświadczenia stwierdzającego, że zostały poinformowane o przysługujących im prawach oraz za każdym razem otrzymać kopię stosownej informacji w formie pisemnej. Szczególny nacisk powinien zostać położony na zapewnienie, by osoby zatrzymane były w stanie zrozumieć treść przysługujących im praw; obowiązek zapewnienia, by tak się stało, spoczywa na funkcjonariuszach Policji¹².

SPT w raporcie zwrócił uwagę, że pomimo udostępnienia kart informacyjnych o prawach osób zatrzymanych w celach w wielu komisariatach Policji oraz praktyki składania przez osoby zatrzymane podpisu pod odpowiednim pouczeniem, zatrzymani, konsekwentnie informowali, że nie zostali poinformowani o swoich prawach¹³.

Ponadto delegacja ustaliła, że wiele osób, nie było świadomych przyczyny zatrzymania. Podkomitet zalecił w związku z tym, aby Państwo wprowadziło niezbędne przepisy realnie gwarantujące, że wszystkie osoby pozbawione wolności będą niezwłocznie w rozumiały dla siebie sposób informowane o wszystkich przysługujących im prawach oraz o przyczynach zatrzymania oraz jak najszybciej jak to możliwe o stawianych im zarzutach. Informacje takie powinny być najpierw przekazywane ustnie, w języku zrozumiałym dla danej

¹² Zob. § 28 raportu CPT.

¹³ Zob. § 49 raportu SPT.

osoby, jeśli to konieczne z pomocą tłumacza, a następnie przekazywane zainteresowanym osobom na piśmie¹⁴.

Stan realizacji

Z ustaleń poczynionych podczas wizytacji oraz z analizy dokumentacji w PdOZ, Krajowy Mechanizm zauważył, że osoby umieszczane w PdOZ są informowane o przysługujących im prawach. Przedstawiciele KMPT zwracają również uwagę, że zgodnie z § 1 ust. 1 pkt 1 Regulaminu¹⁵, osoba przyjmowana do pomieszczenia potwierdza zapoznanie się z regulaminem pobytu poprzez złożenie podpisu w karcie zapoznania z regulaminem (...). Wizytowane PdOZ dysponuje tłumaczeniami Regulaminu na języki obce. W protokołach zatrzymania cudzoziemców umieszczono oświadczenia cudzoziemców w przypadku gdy ci posługiwali się językiem polskim w mowie i piśmie, lub jeżeli nie to w protokołach znajdowała się informacja, że w czynnościach uczestniczył tłumacz.

Biorąc pod uwagę powyższe, **KMPT uznaje zlecenia za zrealizowane.**

5.4 Dostęp do prawnika od samego początku pozbawienia wolności

CPT w raporcie wezwał polskie władze do natychmiastowego podjęcia środków celem zapewnienia, że dostęp do prawnika jest skutecznie gwarantowany wszystkim osobom zatrzymanym przez Policję od samego początku pozbawienia wolności.

Komitety ponadto wezwał polskie władze do opracowania, bez dalszej zwłoki oraz we współpracy z Naczelną Radą Adwokacką, pełnoprawnego i odpowiednio finansowego systemu pomocy prawnej dla osób zatrzymanych przez Policję, których nie stać na pokrycie kosztów usług prawnika, przy czym system taki powinien mieć zastosowanie od samego początku zatrzymania¹⁶.

CPT wezwał także do zapewnienia, by osoby zatrzymane przez Policję w każdym przypadku mogły skorzystać ze swojego prawa do skonsultowania się z prawnikiem na osobności¹⁷.

¹⁴ Zob. § 50 raportu SPT.

¹⁵ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb (Dz. U. z 2012 r., poz. 638)

¹⁶ Zob. § 25 raportu CPT.

¹⁷ Zob. § 26 raportu CPT.

SPT przypomniało, iż zgodnie z art. 245 Kodeksu postępowania karnego osoby zatrzymane, na ich wniosek, powinny mieć możliwość skontaktowania się z adwokatem lub radcą prawnym i bezpośrednio z nim rozmowy. SPT zauważył jednak, że wielu z zatrzymanych, nie miało takiej możliwości, szczególnie w pierwszym etapie postępowania. Podkomitet jest ponadto zaniepokojony brakiem odpowiedniego systemu pomocy prawnej w Polsce dla osób, których nie było stać na obrońcę z wyboru¹⁸.

Podkomitet zalecił w związku z powyższym, aby Państwo podjęło skuteczne środki w celu zagwarantowania, by wszystkim osobom pozbawionym wolności przysługiwało prawo kontaktu z prawnikiem, od momentu zatrzymania. Polska powinna zatem podjąć kroki w celu wprowadzenia list adwokatów i radców prawnych na wszystkich komisariatach policji¹⁹.

Stan realizacji

Realizacja prawa dostępu do obrońcy od początku zatrzymania, ma w Polsce charakter problemu systemowego.

Nie każda osoba zatrzymana ma w praktyce dostęp do takiego obrońcy. Niezwykle istotna jest tutaj sytuacja osób ubogich, których nie stać na opłacenie obrońcy z wyboru. Ponadto procedura wyboru obrońcy z urzędu nie zapewnia w praktyce dostępu do obrońcy bezpośrednio po zatrzymaniu. Wniosek o przyznanie obrońcy z urzędu można bowiem złożyć dopiero po pierwszym przesłuchaniu w charakterze podejrzanego, nie zaś bezpośrednio po zatrzymaniu. Do czasu więc wyznaczenia obrońcy z urzędu i jego pierwszego kontaktu z klientem, funkcjonariusze realizują z zatrzymanym czynności służbowe (np. przesłuchania, rozpytania). Taka sytuacja stwarza wysokie ryzyko tortur.

W ocenie KMPT zmiany w jednostce wymaga sposób organizacji spotkań obrońców i pełnomocników z klientami. Z uzyskanych przez wizytujących informacji wynikało bowiem, że kontakt z pełnomocnikiem możliwy jest tylko i wyłącznie poza terenem Izby. Funkcjonariusze pełniący służbę w Izbie nie realizują czynności związanych z przesłuchaniem czy rozpytaniem zatrzymanego, więc aby umożliwić zatrzymanemu kontakt z prawnikiem zgodę musi wyrazić organ dysponujący. Wówczas zatrzymany prowadzony jest poza teren PdOZ, gdzie taki kontakt jest możliwy. Prawnik nie ma możliwości swobodnej rozmowy z zatrzymanym lub osobą przesłuchiwaną na terenie PdOZ.

Zaznaczyć należy, że zgodnie z Kodeksem postępowania karnego zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu

¹⁸ Zob. § 51 raportu SPT.

¹⁹ Zob. § 52 raportu SPT.

z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę. Jedynie w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, że będzie obecny przy takiej rozmowie²⁰.

Biorąc powyższe na uwadze, **KMPT uznaje zalecenie za niezrealizowane.**

Ponadto, PdOZ dysponował listą adwokatów udostępnianą osobom, które chciałyby skorzystać z prawa do obrony. Listę tę należałoby uzupełnić o dodanie radców prawnych świadczących swoje usługi na terenie Warszawy. W tej kwestii **KMPT uznaje zalecenie za zrealizowane.**

5.5 Prawo dostępu do lekarza dla wszystkich osób zatrzymanych

CPT wezwał polskie władze do dokonania implementacji stałego zalecenia, tzn. by wszystkie badania lekarskie były przeprowadzane poza zasięgiem słuchu oraz, jeżeli lekarz nie zarządzi inaczej, poza zasięgiem wzroku funkcjonariuszy Policji. Komitet zaleca także, by informacje dot. zdrowia zatrzymanych były przechowywane w sposób zapewniający ich poufność. Personel lekarski może udzielać funkcjonariuszom jedynie niezbędnych informacji o stanie zdrowia zatrzymanych, informacja taka powinna jednak ograniczać się do minimum pozwalającego na zapobieżenie poważnemu ryzyku zdrowotnemu grożącemu osobie zatrzymanej lub innym osobom. Nie ma żadnego usprawiedliwienia dla sytuacji, w której funkcjonariusze niepełniący funkcji medycznych mieli dostęp do informacji o postawionych diagnozach lub zaświadczeniach dotyczących przyczyny obrażeń.

Odnośnie dokumentowania badań lekarskich i rejestrowania obrażeń, CPT zaleca podjęcie następujących kroków zmierzających do zapewnienia, by:

- protokoły sporządzane po przeprowadzeniu badania lekarskiego osób zatrzymanych w jednostkach policji zawierały: (i) sprawozdanie o oświadczeniach złożonych przez osoby zatrzymane, które odnoszą się do badania lekarskiego (w tym opis stanu ich zdrowia oraz wszelkie zarzuty o niewłaściwe traktowanie), (ii) pełny opis obiektywnych ustaleń natury medycznej poczynionych na podstawie badania lekarskiego, a także (iii) uwagi osoby zawodowo trudniącej się opieką zdrowotną w świetle (i) i (ii), wskazujące na związek między stawianymi zarzutami a obiektywnymi ustaleniami natury medycznej;

²⁰ Zob. art. 245 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jednolity Dz.U. z Dz. U. z 2020 r. poz. 568).

- protokoły winny również zawierać wyniki dodatkowych wykonanych badań, szczegółowe wyniki specjalistycznych konsultacji oraz opis leczenia zaordynowanego w kontekście obrażeń a także opis wszelkich dalszych wykonanych procedur,
- rejestracja badań lekarskich w przypadku obrażeń wykonywana jest przy pomocy specjalnego formularza przygotowanego na takie potrzeby, zawierającego zarysy sylwetki do zaznaczania obrażeń, które będą przechowywane w kartotece medycznej osoby zatrzymanej. Jeżeli zrobiono zdjęcia, powinny one być dołączone do dokumentacji medycznej danej osoby. Powinno to mieć miejsce dodatkowo, oprócz odnotowania obrażeń w specjalnym rejestrze,
- wyniki wszystkich badań, w tym wspomniane zaświadczenia oraz wnioski personelu służby zdrowia, udostępniane są osobie zatrzymanej oraz jej prawnikowi,
- w przypadku zarejestrowania obrażeń wskazujących na związek z zarzutami osoby zatrzymanej o niewłaściwe traktowanie (lub które, w razie braku zarzutów, wskazują na takie traktowanie), rejestr powinien być przekazywany do wiadomości właściwemu prokuratorowi, niezależnie od tego, jaka jest wola osoby zatrzymanej²¹.

SPT zauważył, że z wyjątkiem dwóch wizytowanych jednostek Policji wstępne badania lekarskie nie są rutynowo przeprowadzane zaraz po zatrzymaniu, ale wyłącznie na wniosek zatrzymanego lub w przypadku gdy zatrzymany posiada widoczne obrażenia. Delegacja zaniepokojona była również faktem, iż badania lekarskie przeprowadzane są w obecności funkcjonariuszy Policji, są bardzo powierzchowne i niewłaściwie dokumentowane. Ponadto, w trakcie wizytacji ustalono, że w niektórych posterunkach Policji dokumentacja medyczna osób z widocznymi oznakami obrażeń nie zawierała żadnych informacji na ich temat, chociaż zostały one odnotowane przez lekarza²².

Podkomitet zalecił wprowadzenie systemu gwarantującego, że osoby pozbawione wolności, które wymagają leczenia, w tym opieki psychiatrycznej, bezzwłocznie uzyskają dostęp do takiego leczenia, bezpłatnie²³. Koniecznym w opinii SPT jest również by wszystkie osoby były zbadane przez lekarza, bez obecności policjanta. Zgodnie z *Podręcznikiem skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania (Protokół Stambulski)* lekarze powinni zostać

²¹ Zob. § 27 raportu CPT.

²² Zob. § 53 raportu SPT.

²³ Zob. § 54 raportu SPT.

przeszkoleni w zakresie badania osób, które mogły być poddane torturom lub złemu traktowaniu i jak również odpowiedniego dokumentowania takich przypadków²⁴.

Stan realizacji

Jeśli chodzi o obecność funkcjonariusza przy badaniu lekarskim z informacji ustalonych w trakcie wizytacji wynika, że w PdOZ to lekarz podejmuje decyzję o obecności funkcjonariusza przy badaniu. Badanie przeprowadzane jest w pokoju, w którym znajduje się odsadzony.

Dodatkowo zaznaczyć należy, że zgodnie z polskim porządkiem prawnym na podstawie § 4 ust. 2 rozporządzenia w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję²⁵, decyzję o obecności policjanta w trakcie badania lekarskiego osoby zatrzymanej podejmuje lekarz wykonujący to badanie. Zatem należy przyjąć zasadę, zgodnie z którą osoby zatrzymane będą badane poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariusza, chyba że osoba wykonująca badanie zażąda takiej obecności.

Odnosząc się natomiast do kwestii dokumentacji medycznej wskazać należy, że w protokołach zatrzymań każdorazowo znajduje się informacja o przeprowadzeniu bądź braku badania lekarskiego osoby zatrzymanej przed jej umieszczeniem w PdOZ. Do protokołu dołączana jest ponadto z zaświadczenie lekarza, że dana osoba zatrzymana może przebywać w PdOZ. Jeżeli osoba bierze jakieś leki informacja taka również zawarta jest w zaświadczeniu. Ewentualne obrażenia, które zatrzymany posiada podczas zatrzymania odnotowywane są w notatkach służbowych policjantów. Ponadto, w sytuacji gdy osoba zatrzymana miała przeprowadzone dodatkowe badania, stosowne zaświadczenia o ich wynikach, są także dołączane do protokołu. Zaznaczyć jednakże należy także, że opisy badania przeprowadzonego przez lekarza są bardzo lakoniczne. Zwykle, możliwość przebywania osoby zatrzymanej w PdOZ, ogranicza się to tylko do zaznaczenia stosowanego punktu widniejącego na zaświadczeniu.

Biorąc pod uwagę powyższe, **KMPT uznaje zalecenie za zrealizowane w zakresie zapewnienia poufności badania lekarskiego.**

W zakresie prowadzonej dokumentacji medycznej KMPT uznaje, że dokumentacja medyczna w postaci zaświadczeń lekarskich dot. możliwości pobytu osób

²⁴ Zob. § 55 raportu SPT.

²⁵ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz.U. z 2012 r., poz. 1102).

zatrzymanych w PdOZ oraz wpisów w książce wizyt lekarskich, nie spełniają w pełni kryteriów zalecanych przez CPT.

Dodatkowo, jak ustaliła delegacja KMPT, funkcjonariusze nie znają Protokołu Stambulskiego. W tym zakresie **KMPT uznaje zalecenie za niezrealizowane.**

5.6 Pomoc dyplomatyczna oraz pomoc tłumacza

Podkomitet zauważył, że chociaż w niektórych komisariatach Policji były dostępne protokoły w językach obcych, zatrzymani cudzoziemcy często nie rozumieli procedury prowadzonej w języku polskim, ani nie mieli możliwości skontaktowania się z rodziną, konsulatem czy ambasadą²⁶.

Podkomitet zalecił, aby Państwo zapewniło zatrzymanym cudzoziemcom prawo do komunikowania się z przedstawicielami dyplomatycznymi i konsularnymi państwa do którego należą, niezwłocznie po zatrzymaniu oraz by podjęło środki w celu zapewnienia pomocy tłumacza²⁷.

Stan realizacji

Wizytowane PdOZ dysponuje tłumaczeniami Regulaminu na języki obce. W protokołach zatrzymania cudzoziemców umieszczone są oświadczenia cudzoziemców w przypadku gdy ci posługiwali się językiem polskim w mowie i piśmie, lub jeżeli nie, to w protokołach znajdowała się informacja, że w czynnościach uczestniczył tłumacz.

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur w trakcie realizacji nie stwierdził trudności w dostępie do tłumaczy czy też pomocy dyplomatycznej. Osoba będąca cudzoziemcem, jeżeli chce skontaktować się z konsulatem to decyzję w tym zakresie podejmuje jednostka doprowadzająca.

Biorąc powyższe na uwadze, **KMPT uznaje zalecenie za zrealizowane.**

5.7 Urządzenia służącego do obezwładnienia osób za pomocą energii elektrycznej

Komitet zalecił, by zwrócić szczególną uwagę na przypomnienie wszystkim policjantom instrukcji dotyczących właściwego zachowania w zakresie używania paralizatorów elektrycznych oraz do egzekwowania tych zasad. W tym kontekście CPT

²⁶ Zob. § 58 raportu SPT.

²⁷ Zob. § 59 raportu SPT.

podkreślił, że należy uzmysłowić wszystkim funkcjonariuszom Policji, że paralizatory elektryczne mogą być stosowane wyłącznie w przypadku rzeczywistego i bezpośredniego zagrożenia dla życia lub ryzyka poważnych obrażeń. Sięgnięcie po taką broń wyłącznie w celu zapewnienia, że dana osoba zastosuje się do polecenia, jest niedopuszczalne.

CPT uważa, że użycie paralizatorów elektrycznych powinno być uzasadnione zasadami konieczności, pomocniczości, proporcjonalności, wcześniejszego ostrzegania (jeżeli jest to możliwe) oraz ostrożności. Co więcej, sięgnięcie po taką broń powinno być dozwolone wyłącznie wtedy, gdy łagodniejsze środki przymusu (negocjacje i perswazja, ręczne techniki kontroli, itp.) nie odniosły skutku lub są niepraktyczne, oraz jeżeli jest jedyną możliwą alternatywą do użycia metody stwarzającej większe ryzyko obrażeń czy zgonu (np. broni palnej)²⁸.

Stan realizacji

Z uzyskanych informacji wynika, że w Komendzie Stołecznej Policji jest 615 funkcjonariuszy posiadających uprawnienia do użytkowania przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej. Funkcjonariusze pełniący służbę w PdOZ nie są wyposażeni w tasery.

W 2019 roku Wydział Doskonalenia Zawodowego KSP w ramach doskonalenia zawodowego zorganizował 8 edycji szkoleń z zakresu użytkowania taserów, w których udział wzięło 88 policjantów. Na 2020 rok zaplanowano osiem edycji szkoleniowych. Dotychczas została przeprowadzona jedna, w której udział wzięło 7 policjantów. Ponadto zgodnie z programem szkolenia realizowane są następujące kwestie:

- podstawy prawne użycia i wykorzystania powyższych przedmiotów,
- budowa i ich właściwości oraz sposób działania,
- taktyka użycia i ich wykorzystanie,
- zasady udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej po ich zastosowaniu.

Mając powyższe na uwadze, **KMPT stwierdza realizację zalecenia CPT.**

5.8 Personel

Podkomitet w raporcie zwrócił uwagę na problem wakatów istniejących w Policji jednocześnie zauważając, że oficjalna liczba wakatów prawdopodobnie nie odzwierciedla rzeczywistych potrzeb w tych jednostkach. Podkomitet zalecił aby Państwo przeprowadziło

²⁸ Zob. § 22 raportu CPT.

ocenę liczby personelu potrzebnego zarówno w Policji, gwarantując jednocześnie wynagrodzenie proporcjonalne do wymaganych kwalifikacji i obowiązków powierzonych tym grupom zawodowym, aby zapewnić ich odpowiednią motywację, jako ogólny środek zapobiegawczy²⁹.

Stan realizacji

Na dzień 1 marca 2020 roku stan zatrudnienia w Komendzie Stołecznej Policji wynosił 2298 policjantów, a stan wakatów 215. Do służby w PdOZ skierowanych jest łącznie 10 funkcjonariuszy – mężczyzn. Służba pełniona jest przez 2 f-szy.

KMPT jest zaniepokojony dużą liczbą wakatów. Odpowiedni poziom zatrudnienia może bowiem mieć wpływ na jakość pracy funkcjonariuszy, ich możliwości zawodowe, motywację i reżim, w stosunku do osób pozbawionych wolności. Braki kadrowe stwarzają ryzyko niewłaściwych zachowań i sprzyjają wypaleniu zawodowemu.

Ponadto zdaniem KMPT dwóch funkcjonariuszy pełniących służbę przy maksymalnej liczbie osób osadzonych w Izbie może być niewystraszający. Sami funkcjonariusze wskazywali, że jeśli mają całkowicie zapełniony PdOZ dwuosobowa obsada jest niewystarczająca.

Co prawda, zgodnie z § 2 ust. 2 zarządzenia nr 130 Komendanta Głównego Policji z dnia 7 sierpnia 2012 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia (Dz. U. KGP z 2012 r., poz. 42 ze zm.), kierownik jednostki organizuje służbę w taki sposób, aby w pomieszczeniu pełnił ją co najmniej jeden policjant.

KMPT podkreśla natomiast, że przy maksymalnym obciążeniu PdOZ dwóch funkcjonariuszy może nie być w stanie jednocześnie dbać o bezpieczeństwo osadzonych i umożliwić im realizację ich uprawnień. W czasie kontroli zachowania osadzonych, wypełniania obowiązkowej dokumentacji czy też przyjmowania, wydawania, przekazywania lub zwalniania osób umieszczonych w PdOZ, niemożliwe do realizacji jest jednocześnie zajmowanie się innymi osadzonymi, którzy w tym czasie sygnalizują chęć skorzystania ze przysługujących im uprawnień (np. skorzystanie z pomieszczenia sanitarnego). Znacznie utrudnione może być również reagowanie na zachodzące zdarzenia nadzwyczajne, w tym np. podejmowane próby samobójcze.

Biorąc pod uwagę powyższe, **KMPT uznaje zalecenie za niezrealizowane.**

²⁹ Zob. § 42-43 raportu SPT.

5.9 Warunki bytowe

W zakresie warunków socjalno-bytowych CPT zwrócił uwagę na konieczność wydawania posiłków o zwyczajowych godzinach oraz nieograniczony dostęp do wody pitnej dla każdej osoby zatrzymanej.

W celach wieloosobowych kąpki sanitarne powinny być w pełni osłonięte (najlepiej co sufitu). CPT podkreślił, że w trakcie swojej wizyty w Komendzie Stołecznej Policji delegacja usłyszała narzekania zatrzymanych w opóźnieniach w dostępie do toalet (do 30 minut).

Dodatkowo, jak wskazuje Komitet wszystkie osoby zatrzymane przez Policję na czas 24h i dłuższy mogły codziennie skorzystać z zajęć na świeżym powietrzu³⁰.

SPT natomiast w swoim raporcie w odniesieniu do warunków materialnych zwrócił uwagę na:

- kontynuację wdrażanie środków w celu zapewnienia odpowiedniego oświetlenia i wentylacji w tymczasowych pomieszczeniach przejściowych oraz pomieszczeniach dla osób zatrzymanych³¹,
- zapewnienie osobom zatrzymanym w areszcie policyjnym oferowanie opcji dietetycznych, w tym jednego ciepłego posiłku i nieograniczonego dostępu do wody pitnej³²,
- zapewnienie, że toalety i prysznice będą czyste, w dobrym stanie technicznym i dostępne na żądanie, Podkomitet wyraził zaniepokojenie, że na niektórych posterunkach Policji znajdowały się obiekty przeznaczone wyłącznie dla osób zatrzymanych z chorobami zakaźnymi, takimi jak HIV / AIDS lub zapalenie wątroby³³. Podkomitet zauważa, że wyznaczenie oddzielnych toalet i pryszniców nie jest medycznie konieczne i stanowi segregację jako formę dyskryminującego traktowania. Podkomitet zaleca, aby Państwo-Strona podjęło środki w celu wyeliminowania tej i innych podobnych praktyk na swoich posterunkach policji³⁴,
- zapewnienie wszystkim osobom zatrzymanym przez Policję możliwości spędzenia czasu poza celą, przez co najmniej godzinę dziennie³⁵.

³⁰ Zob. § 31-33 raportu CPT.

³¹ Zob. § 61 raportu SPT.

³² Zob. § 63 raportu SPT.

³³ Zob. § 64 raportu SPT.

³⁴ Zob. § 65 raportu SPT.

³⁵ Zob. § 67 raportu SPT.

Stan realizacji

PdOZ wyposażony był w odpowiednie oświetlenie oraz wentylację. Osoby zatrzymane w PdOZ otrzymują posiłki zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb, w godzinach 7.00-8.00 śniadanie, w godzinach 12.00-14.00 obiad, a w godzinach 18.00-19.00 kolacja. Jeden z posiłków zawsze jest gorący. Posiłki dostępne są także w wersji wegetariańskiej. Dodatkowo dla osób osadzonych w sposób nieograniczony zapewniona jest woda. Jedzenie w PdOZ to tzw. posiłki „instant” podgrzewane przez funkcjonariuszy. Zdaniem Mechanizmu, jednostka powinna powziąć działania mające na celu zorganizowanie cateringu, który zapewniałby pełnowartościowe posiłki.

Krajowy Mechanizm nie zauważył w trakcie wizytacji żadnych uchybień jeżeli chodzi o toalety i prysznice. W PdOZ zarówno prysznic, jak i muszla ustępowa nie są zabudowane do sufitu, jednakże są tak osłonięte, że uniemożliwione jest zaobserwowanie stref intymnych osoby korzystającej. Delegacja nie odebrała także żadnych sygnałów mogących świadczyć o przeszkodach w dostępie osób zatrzymanych do toalet. Natomiast do jednostki wpłynęła skarga złożona w dniu 29.11.2019 r. przez kobietę osadzoną w PdOZ na złe warunki, jakie tam panowały. W skardze kobieta podkreślała, że „wszechobecny odór z kanalizacji uniemożliwia normalne użytkowanie pomieszczeń sanitarnych (żadne z nich nie nadaje się do użytku)” oraz że „po wyłączeniu w nocy wentylacji odór unosi się bezpośrednio w celach”. Skargę uznano za zasadną.

Odnosząc się natomiast do zalecenia dotyczącego umożliwienia osobom zatrzymanym w PdOZ wyjść na świeże powietrze, KMPT w trakcie wizytacji ustalił, że jest to niemożliwe. Problem ten ma wymiar systemowy. W polskim porządku prawnym przepisy nie przewidują placu spacerowego, a zatrzymany nie ma przyznanego prawa do spaceru. PdOZ nie ma odpowiedniego placu spacerowego, a infrastruktura jednostki policyjnej w której jest zlokalizowany nie pozwala na realizację spaceru. Wdrożenie tego zalecenia CPT wymagałoby zatem zmiany przepisów prawa i zapewnienia odpowiedniej infrastruktury we wszystkich PdOZ w Polsce.

Reasumując powyższe, **KMPT uznaje, że w zakresie zapewnienia warunków bytowych zalecenie zostało zrealizowane częściowo.**

6. Transport

SPT w raporcie podkreślił, że nie wszystkie wizytowane pojazdy policyjne były wyposażone w klimatyzację i pasy bezpieczeństwa. Kilku zatrzymanych, z którymi rozmawiała delegacja, skarżyło się, że podczas transportu mieli założone kajdanki na ręce trzymane z tyłu lub, że były zbyt ciasno związane. Po zbadaniu nadgarstków kilku zatrzymanych delegacja zauważyła czerwone linie oraz otarcia odpowiadające relacjom osób zatrzymanych. W jednym z wizytowanych Komisariatów delegacja zauważyła, że zatrzymany, który był przygotowywany do przewiezienia, miał założone kajdanki na nogi³⁶.

Podkomitet zalecił aby transport osób zatrzymanych odbywał się zgodnie z zasadami i przepisami bezpieczeństwa ruchu drogowego³⁷.

Stan realizacji

Z uzyskanych informacji, wynika, że pojazdy służbowe – małe oraz duże posiadają klimatyzację, nie posiadają monitoringu oraz pasów bezpieczeństwa dla osób konwojowanych. Łączność pomiędzy osobami pozbawionymi wolności, a sprawującymi nad nimi nadzór policjantami odbywa się bezpośrednio, bez użycia dodatkowych urządzeń. Rozlokowanie policjantów w pojeździe umożliwia stały i bezpośredni kontakt wzrokowy i głosowy z osobami zatrzymanymi. W pojazdach część przeznaczona dla osób zatrzymanych oddzielona jest za pomocą pionowej przegrody zamocowanej na stałe do elementów nadwozia. Powierzchnie przegrody z jednej strony pokryte są siatką ryflowaną wykonaną ze stali, natomiast od strony przedziału III przezroczystą płytą w którą wbudowane są elementy wentylacyjne oraz doprowadzające ciepłe i zimne powietrze.

Pojazdy typu furgon posiadają klimatyzację, nie posiadają natomiast pasów bezpieczeństwa dla osób konwojowanych. Mają one wydzieloną za pomocą metalowej kraty część do przewozu osób zatrzymanych z przezroczystą płytą, w którą wbudowane są elementy wentylacyjne oraz doprowadzające ciepłe i zimne powietrze. Pojazdy nie posiadają monitoringu i systemu łączności z konwojującym personelem. Rozlokowanie policjantów w pojeździe umożliwia stały i bezpośredni kontakt wzrokowy i głosowy z osobami zatrzymanymi. Pojazdy osobowe nieoznakowane posiadają klimatyzację oraz pasy bezpieczeństwa dla osób zatrzymanych. Nie posiadają systemu monitoringu. Pojazdy osobowe oznakowane posiadają klimatyzację, wydzieloną przezroczystą płytą część do przewozu osób zatrzymanych oraz zapięcia do kajdanek.

³⁶ Zob. § 68 raportu SPT.

³⁷ Zob. § 69 raportu SPT.

Osoby transportowane co do zasady mają założone kajdanki.

Biorąc pod uwagę powyższe, **KMPT uznaje zalecenie za częściowo zrealizowane.**

6. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur zalecają **Komendantowi Komendy Stołecznej Policji w Warszawie:**

1. poddawanie badaniom lekarskim wszystkich zatrzymanych przed ich umieszczeniem w PdOZ,
2. przeszkolenie funkcjonariuszy w zakresie zapobiegania i minimalizowania użycia przemocy w kontekście zatrzymania,
3. przedstawienie planu wypełnienia istniejących wakatów w jednostce,
4. rozważenie zwiększenia liczby funkcjonariuszy pełniących służbę w PdOZ,
5. rejestrację audio-wideo przesłuchań,
6. uzupełnienie listy udostępnianej osobom, które chciałyby skorzystać z prawa do obrony poprzez dodanie do niej radców prawnych świadczących usługi na terenie Warszawy,
7. zapewnienie funkcjonariuszom szkolenia z zakresu Protokołu Stambulskiego w PdOZ,
8. poprawienie jakości wyżywienia dla osób zatrzymanych w PdOZ.